

СУХОВА Надія Миколаївна,

к. філос. н., доцент, доцент кафедри філософії ГМІ НАУ

ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТИ В ІНФОРМАЦІЙНУ ДОБУ

Становлення інформаційного суспільства вимагає якісного підвищення людського і інтелектуального потенціалу країн третього світу і тим самим висуває сферу освіти на перший план суспільного розвитку. Від вирішення проблем освіти в цих країнах залежать зараз перспективи їх соціально-економічного розвитку та вирішення глобальної проблеми подолання відсталості у цивілізованому світі.

У ХХІ столітті освіта перестає ототожнюватися з формальним шкільним і навіть вузівським навчанням. Будь-яка діяльність для людини може розглядатися як освітня, якщо вона має на меті зміну установки і моделі поведінки індивіда шляхом передачі йому нових знань, розвинення нових навичок і умінь.

Виходячи з досвіду останніх десятиліть західноєвропейська спільнота і видатні науковці зробили висновок про те, що проект глобальних структур не є ефективним і проблеми різного плану лише накопичуються. Зовнішньо начебто проблеми вирішуються, в внутрішньо лишаються розбіжності у ментальності людей. І, як показав досвід України, вони починають працювати проти того поля, яке їм надало притулок.

Однією з найвиразніших ознак сучасного суспільства є надзвичайна швидкість змін, чимало з яких має радикальний характер. Впродовж короткого часу істотно змінюється політичне об'єднання Європи. Увесь цивілізований світ йде до п'ятого і шостого технологічного укладу, в якому найбільшою цінністю є людський капітал, людина. В Західній Європі створюються всі умови для професійного розвитку людини. Там людина є особистістю, яку пестять, цінують її мізки, а на пострадянському просторі людину вважають за лагерний пил. Більша частина жителів України цього ще не усвідомлює.

Світогляд людини ХХІ століття може бути умовно визначений двома типами: «калейдоскопічним» і «мозаїчним».

«Калейдоскопічний» світогляд – коли люди у всьому потоці подій і фактів не знаходять свого місця в житті. В їх розумінні, кожна нова подія вносить лише додатковий хаос в їх світосприймання, аналогічно тому, коли додають новий шматочок скла у калейдоскоп і в ньому змінюється вся картинка.

«Мозаїчний» світогляд – люди з таким світоглядом бачать світ як єдиний і цілісний, в якому все причинно-наслідково обумовлено, в

якому відсутні випадкові події і поява нового факту чи події доповнюють картину світу, роблячи її більш чіткою і зрозумілою, як внесення нового фрагмента в мозаїку. Нажаль, сучасна культура в нашому суспільстві породжує перевагу світогляду калейдоскопічного типу. Тому кризовий стан у багатьох галузях країн пострадянського простору і повільне вирішення складних питань еволюційного процесу в суспільних відносинах є закономірним. Еволюційні процеси здійснюються не так швидко як нам хотілось би.

В сучасному багатополлярному і полікультурному світі провідними тенденціями сучасної освіти є її гуманітаризація, діалогічність та проектність. У зв'язку з цим вже є і розуміння того, що освіта і навчання не можуть ототожнюватися, що освіта не повинна бути простою трансляцією знань. В добу Інтернету знання для всіх людей перебувають у вільному доступі.

Зміна освітніх методологій та технологій, зміст освітніх програм і навчальних планів, ще не призвели до змін в сутності самої освіти, а причиною тому є відсутність змін у цілях, цінностях та смислах освіти.

Сучасність вимагає зміни парадигми «освіти – навчання» на «освіту – становлення», коли під останньою мається на увазі становлення духовності людини, процес її самотворення, самооформлення в особистість. Йдеться про процес, коли освіта служить прогресивному розвитку людини, суспільства та цивілізації в цілому, - у всіх сенсах. Сучасну людину вкрай необхідно навчити знаходити своє місце, свою нішу в культурі, оформити свій суб-культурний простір тощо. З цього приводу, нового статусу і значення має набути філософія як мета-культурний феномен, оскільки вона працює з надкультурними смислами і може стати головним рефлексивним інструментом у освітній діяльності людини. Служінні Духові та справжній духовності як пошуку і прогресу, а не тільки як релігії та культурі – це завдання освіти XXI століття. Освічена Духом людина стає відповідальним фахівцем високо рівня у будь-якій сфері людської діяльності. Тому нові зміни в освіті необхідно розглядати як найефективнішу в стратегічному плані інвестиційну сферу як для окремої особистості, так і для держави в цілому.

Зміна сутності освіти природньо тягне за собою і адекватні зміни у формах освітньої діяльності з урахуванням типів освітніх просторів. На перший план впливає питання про необхідність суттєвого перегляду та переоцінки деяких звичних для традиційної освіти ідеалів і норм, які потребують нової інтерпретації і адаптації до змінених параметрів реальності. Так багато з проголошених раніше норм і ідеалів є просто гаслами, а насправді все виглядає по іншому. Говорячи про гуманізм по відношенню до людини, яка навчається і яка навчас, ми реально спостерігаємо протилежний стан речей.

Освіта ХХІ століття має стати екзистенціальною за формою та змістом, що неминуче передбачає неабиякий душевний біль і духовні муки, а традиційний гуманізм наполягає «не зачепи», «не нашкодь». А чи можна не зачепити, коли ставиться завдання створити простір, в якому для свідомості людини оголюється Світ – зриваються фальшиві покрови і маски з людини і з Світу? Такий біль є потужним ресурсом для зростання і розвитку, коли висвітлюється і більш чіткіше усвідомлюється різниця між насильством і зусиллям, без якого неможливий будь-який душевний і духовний рух, а відповідно – нове утворення, зорієнтоване на розвиток.

Критичного переосмислення і рефлексивної проблематизації потребує установка на необхідність у плануванні та організації вищої освіти виходити із запиту-замовлення самих учасників освітнього процесу, оскільки людина, яка приступає до освітнього процесу, навряд чи здатна чітко сформулювати і спроектувати траєкторію свого освітнього руху (їй ще не ясні а ні мета цього руху, а ні засоби її досягнення).

Також проблемою освіти ХХІ століття є її масовість, коли освітній процес в цілому зорієнтований на «середнього» учня чи студента. У випадку підняття планки вимог до освітніх стандартів, на цьому середньому рівні не може вчитися сильна і талановита молода людина. Людство, як доводять історичні факти, розвивається не в цілому, а завдяки кращим і сильнішим своїм представникам. Відповідно, в межах нової освітньої парадигми переосмислюється й наповненість поняття гуманізму.

Складний і суперечливий стан освіти у ХХІ столітті, коли вона стала однією з найважливіших сфер людської діяльності, а величезні досягнення в освіті лягли в основу грандіозних соціальних і та науково-технічних перетворень у світі, загострився кризою цієї сфери людського існування. І нарешті, за останні десять років в процесі пошуку шляхів подолання кризи освіти почали відбуватися радикальні зміни – формування нової освітньої системи.

Загальновідомо, що місце освіти в житті суспільства визначається тією роллю, яку відіграють у суспільному розвитку знання людей, їх досвід, вміння, навички, можливості професійного розвитку та якостей. Глобалізоване та інформатизоване суспільство ХХІ століття, висувають інформацію і знання на передній план соціального та економічного розвитку. А зміни у сфері освіти нерозривно пов'язані з процесами, що відбуваються в соціально-політичному та економічному житті світового співтовариства. Саме з цих позицій слід виділяти основні тенденції світової освіти:

Еволюція знання на основне джерело вартості в інформаційному суспільстві. У міру суспільного розвитку чітко проявляється те, що джерелом прибутку все частіше виступають знання, інновації та способи їх практичного застосування. Такий стан радикально змінює місце освіти в структурі суспільного життя. Набуття нового знання, умінь, навичок, затвердження орієнтації на їх оновлення і подальший розвиток, стають фундаментальними характеристиками людей в часи переходу від індустріального до інформаційного типу суспільства.

Інформаційний розрив, накладаючись на індустріальний розрив, разом утворюють технологічний розрив. Якщо такий стан між розвиненими країнами і країнами третього світу збережеться, то виникнуть серйозні протиріччя, які потрібно буде вирішувати людству у XXI століття. Для того щоб створення сучасної інформаційної інфраструктури в країнах, що розвиваються сприяло не тільки зростанню прибутків розвинених країн, які фінансують цей процес, але й головним чином подолання соціально-економічної відсталості, необхідне використання нових технологій, як у міжнародному бізнесі так і в інших сферах життя країн третього світу. А це вимагає і сучасних технічних систем, і певних знань, навичок, умінь, моделей поведінки від громадян цих країн.

Суть переходу від концепції функціональної підготовки до концепції розвитку особистості полягає не тільки в зміні пріоритетів від державного замовлення на підготовку фахівців до задоволення потреб особистості. Важливим чинником у цьому напрямку розвитку освіти є формування умінь постійно вчитися, умінь самостійної когнітивної діяльності з використанням сучасних і перспективних засобів інформаційних технологій.

Розвиток концепції безперервної освіти, прагнення реалізувати її на практиці, загострили в суспільстві проблему освіти дорослих. Сталася радикальна зміна поглядів на освіту дорослих та їх роль в сучасному світі. Воно розглядається зараз як магістральний шлях подолання кризи освітньої системи, формування адекватної сучасному суспільстві системи освіти.

Перетворення знань в основний суспільний капітал, зростання вигід, пов'язаних з отриманням знань, полягає в тому, що вигоди від нього отримує людина, яка споживає цей товар, суспільства в цілому та конкретні підприємства. Звідси випливають підстави для змішаного фінансування освіти, розвиток ринкових відносин у цій сфері. Загострення проблеми державного фінансування також приєє розвитку ринкових відносин у цій сфері.

Основною тенденцією сучасної освіти є поступове заміщення пріоритетів від прямого навчання до індивідуального контакту зі студентами. Ключові лекції та семінарські заняття залишаються, звичайно, незмінними, проте суттєва частина навчального процесу може проходити під час індивідуальних консультацій з викладачами з конкретних тем чи проблем.

В якості основної риси сучасної освіти можна назвати її діалогічність, яка проявляється у співіснуванні як різних підходів до викладання, так і самих методів викладання. Вже при підготовці студентів педагогічних вишів треба активно формувати їх ментальну сумісність, вміння делікатно вести полеміку

Для нормального співіснування в глобалізованому та інформатизованому соціумі випускнику сучасної школи потрібні не сума знань і вмінь, а старанність і здібності до їх отримання, ініціатива та самостійність. Але не кожен педагог може створити умови для культивування цієї здатності. Уміння створити такі умови стає професійною вимогою для педагога та викладача вишу..

Глобалізоване та інформатизоване суспільство XXI століття, висуває інформацію і знання на передній план соціального та економічного розвитку. А зміни у сфері освіти нерозривно пов'язані з процесами, що відбуваються в соціально-політичному та економічному житті світового співтовариства.

Освіта у XXI столітті стала однією з найважливіших сфер людської діяльності, а величезні досягнення в освіті лягли в основу грандіозних соціальних і та науково-технічних перетворень у світі.

За останні десять років в процесі пошуку шляхів подолання кризи освіти почали відбуватися радикальні зміни – формування нової освітньої системи, введенні системи менеджменту якості, за діяння нових форм і методів навчання. Багато з них так і залишаться на рівні експерименту, якщо не будуть відповідати об'єктивному стану освітньої практики, а тим більш заважати навчально-виховному процесу людини нового тисячоліття.

Місце освіти в житті суспільства завжди визначається тією роллю, яку відіграють у суспільному розвитку знання людей, їх досвід, вміння, навички, можливості професійного розвитку та якостей.